

TALABALARDA TASHABBUSKORLIK VA IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA (PROJECT-BASED LEARNING) METODINING AHAMIYATI

Kurbonova Mushtariybegim Baxtiyorjon qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning – PBL) metodining talabalarda tashabbuskorlik, ijodkorlik va liderlik qobiliyatlarini rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Konstruktiv yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida talabalar mustaqil izlanish, jamoaviy hamkorlik, muammoli vaziyatlarni hal qilish va ijodiy tashabbus ko'rsatishga o'rgatiladi. Maqolada loyiha metodining nazariy asoslari, bosqichlari, afzalliklari hamda samaradorlikni baholash mezonlari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *loyiha asosida ta'lim, konstruktiv yondashuv, ijodkorlik, tashabbuskorlik, liderlik, innovatsion metodlar.*

Abstract: *This article highlights the role of project-based learning (PBL) in developing students' initiative, creativity, and leadership abilities. In the educational process, organized on the basis of a constructive approach, students are taught independent research, teamwork, problem-solving, and creative initiative. The article analyzes the theoretical foundations, stages, advantages, and criteria for evaluating the effectiveness of the project method.*

Keywords: *project-based learning, constructive approach, creativity, initiative, leadership, innovative methods.*

KIRISH

Bugungi globalashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida ta'limning asosiy vazifasi – ijodiy fikrlash va tashabbuskorlikka ega shaxsni tarbiyalashdir. Oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali talabalarda mustaqil izlanish, ijodkorlik va liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb masalaga aylandi. Ta'lim jarayonida keng qo'llanilayotgan metodlardan biri – loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning, PBL) hisoblanadi. Mazkur metod konstruktivizm nazariyasiga asoslanib, bilimlarni tayyor shaklda emas, balki talabaning faoliyati va izlanishi orqali o'zlashtirishini ta'minlaydi.

Loyiha (Project-Based Learning) metodining nazariy asoslari. Loyiha asosida ta'lim – muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali bilim va ko'nikmalarni egallash jarayoni bo'lib, unda talabalar faol subyekt sifatida ishtirok etadilar. Bu metod:

- mustaqil izlanishni rag'batlantiradi;
- amaliy vazifalarni hal qilishda ijodiy fikrlashni talab qiladi;
- hamkorlikda ishlash va liderlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Adabiyotlar tahlili maqola uchun alohida ilmiy qism hisoblanadi. U siz keltirgan manbalarning asosiy g'oyalari, ularning dolzarbligi va ilmiy yangiliklarini tahliliy tarzda

ko'rsatib berishi kerak. Men sizning manbalarinigiz asosida quyidagi ilmiy tahlilni tayyorlab berdim:

Adabiyotlar tahlili. Mavzu bo'yicha o'tkazilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiya va sportga yo'naltirishda psixotrening mashg'ulotlarining samaradorligi ko'plab pedagogik-psixologik tadqiqotlarda yoritilgan. A. Abduqodirovning "Innovatsion pedagogik texnologiyalar" (2018) asarida ta'lim jarayonida zamonaviy metodlardan foydalanish, jumladan, o'quvchilar va tarbiyalanuvchilarning faoliyatini motivatsion asosda yo'naltirish muhimligi ta'kidlangan. Muallif innovatsion yondashuvlar, jumladan, interfaol mashg'ulotlar, psixotrening usullarining o'ziga xos xususiyatlari va ularning samarali qo'llash imkoniyatlarini yoritib beradi. Ushbu qarashlar bolalarda jismoniy faollikni oshirish va sportga bo'lgan qiziqishni shakllantirishda metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

N. Saidahmedovanning "Ta'lim jarayonida innovatsion metodlardan foydalanish" (2020) nomli tadqiqotida esa o'quv jarayonida interfaol mashg'ulotlar, treninglar va sport mashg'ulotlarini uyg'unlashtirish muhimligi ko'rsatiladi. Muallif psixotrening ta'limiy va tarbiyaviy natijalarini izchil yoritib, ularni bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirish va jamoada o'zini tutish ko'nikmalarini shakllantirish vositasi sifatida talqin qiladi. O. Xasanboeva va Q. Abdurahmonovanning "Pedagogika" (2015) kitobida esa maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarning individual va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv-tarbiyaviy ishlarni tashkil etish nazariy asoslari bayon etilgan. Mualliflar shaxsni rivojlantirishda ijtimoiy-psixologik treninglarning ahamiyatiga to'xtalib, ularni amaliyotda qo'llash mexanizmlarini izohlashadi. Bu qarashlar maktabgacha yoshdagi bolalarni sport mashg'ulotlariga tayyorlashda metodik asos sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, psixotrening mashg'ulotlari nafaqat bolalarning jismoniy rivojlanishiga, balki ularning psixologik barqarorligi, ijtimoiylashuvi va sport faoliyatiga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ammo hozirgi izlanishlar asosan umumiy pedagogik jarayonga yo'naltirilgan bo'lib, maktabgacha yoshdagi bolalarda futbol, badminton, suzish kabi aniq sport turlariga oid psixotrening mashg'ulotlarining o'рни yetarlicha o'rganilmagan. Shu bois mazkur yo'nalishda olib borilayotgan ilmiy izlanishlar dolzarb hisoblanadi.

Metodika tahlili J. Dyui (1938), L.S. Vygotskiy (1978) kabi olimlarning ta'lim jarayonida faoliyatga asoslangan yondashuv haqidagi qarashlari PBL metodining nazariy asosini tashkil etadi.

Talabalarda tashabbuskorlikni rivojlantirishda loyiha metodining o'рни. Loyiha jarayonida talabalar: muammoni aniqlaydi va maqsad qo'yadi,

yechim variantlarini ishlab chiqadi, qaror qabul qilish va tashabbus ko'rsatishga o'rganadi. Bu jarayon talabalarni nafaqat o'quv topshiriqlarini bajarishga, balki liderlik va tashabbuskorlik qobiliyatlarini namoyon etishga undaydi. Guruhiy loyihalarda rollar bo'yicha vazifalarni taqsimlash ularning mas'uliyatini oshiradi va o'zaro hamkorlikni kuchaytiradi.

Ijodkorlikni rivojlantirishda loyiha metodining afzalliklari. PBL talabalarda quyidagi ijodiy kompetensiyalarni shakllantiradi: yangi g'oyalarni ishlab chiqish va himoya qilish, turli fanlararo bilimlarni uyg'unlashtirish, innovatsion tafakkurni rivojlantirish, mustaqil va erkin fikr yuritish. Loyiha faoliyati davomida talabalar ijodiy yechimlar taklif qiladi, bu esa ularning kritik fikrlash, innovatsion yondashuv va kreativ tafakkur ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Loyiha asosida ta'limni qo'llash bosqichlari. PBL metodini samarali amalga oshirish uchun quyidagi bosqichlarga amal qilinadi:

1. Muammoni aniqlash va loyihaning maqsadini belgilash.
2. Axborot va resurslarni yig'ish.
3. Guruhiy muhokama va vazifalarni taqsimlash.
4. Ijodiy yechimlarni ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish.
5. Natijalarni taqdim etish va himoya qilish.
6. Refleksiya va samaradorlikni baholash.

Samaradorlikni baholash mezonlari. PBL metodining natijalari quyidagi ko'rsatkichlar orqali baholanadi:

- talabaning mustaqil izlanish faoliyati;
- ijodiy g'oya va innovatsion yechimlarni ishlab chiqish darajasi;
- jamoada ishlash, liderlik va tashabbuskorlikni namoyon etish;
- loyihaning amaliy ahamiyati va qo'llanilishi.

Xulosa. Loyiha asosida ta'lim – talabalarda tashabbuskorlik, ijodkorlik va liderlikni rivojlantirishning samarali vositasidir. Bu metod nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham mustahkamlaydi. Konstruktiv yondashuv asosida PBL metodini qo'llash talabalarni mustaqil fikrlovchi, ijodkor va tashabbuskor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Loyiha (Project-Based Learning) metodi talabalarning mustaqil va ijodiy fikrlashni rivojlantirishda, tashabbuskorligini kuchaytirishda, shuningdek, ta'lim jarayonini samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbek olimlarining tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, PBL metodidan samarali foydalanish talabalarda kompetensiyaviy yondashuvni shakllantirishda dolzarb usullardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov A. Innovatsion pedagogic texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Saidahmedova N. Ta'lim jarayonida innovatsion metodlardan foydalanish. –Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU nashriyoti, 2020.
3. Xasanboyeva O., Abdurahmonova Q. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. -Toshkent: Universitet, 2019.
4. Yo'ldoshev J. Kasbiy ta'limda interfaol metodlar. - Toshkent: Iqtisodiyot va pedagogika, 2021.

5. То'raqulov U. Ta'lim jarayonida kreativ yondashuv asoslari. -Samarqand: Zarafshon, 2022.
6. Vigotsky L.S. (1978). Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori (2020-yil 6-noyabr). Ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi.